

2.7 Riksintressen

Områden av riksintresse är sådana mark- och vattenområden som är så viktiga ur allmänt intresse för vårt lands utveckling att de ska skyddas mot ändrad användning som kan skada intresset. Riksintresset kan också utgöras av en funktion, som vägar, järnvägar och hamnar.

Nedan nämnda riksintressen och Natura 2000-områden beskrivs i avsnitt 2.9 och 2.10 samt i bilaga 3 och 4. I nedanstående text ges dock en samlad beskrivning av alla riksintressen och Natura 2000-områden. I figur 2.7:1 redovisas deras fullständiga utbredning (dock inte för Mjörn).

Riksintresse för kommunikation

Väg E20 utgör riksintresse för kommunikation och ingår i det nationella stamvägnätet, se vidare under avsnitt 2.2 Vägens funktion och standard. I Vårgårda ansluter väg 42 som är av riksintresse för kommunikation på grund av dess funktion som förbindelse mellan två regionala centrum: Borås och Trollhättan.

Parallellt med E20 och Sävån går Västra Stambanan centralt genom dalgången mellan Alingsås och Vårgårda. Järnvägen utgör riksintresse för kommunikation. Under ett normalt vardagsdygn trafikerades sträckan mellan Alingsås och Vårgårda år 2007 av 80 persontåg och 51 godståg.

Trafiken med persontåg är fördelad med 42 tåg i regional trafik, 32 tåg i snabbtågstrafik och sex tåg i nattågstrafik.

Riksintressen för kulturmiljövård

Hol [KP 37] (Hols sn)

Motivering: Osedvanligt rik fornlämningsmiljö av högt vetenskapligt intresse som på ett påtagligt sätt avspeglar platsens betydelse under järn- och bronsåldern.

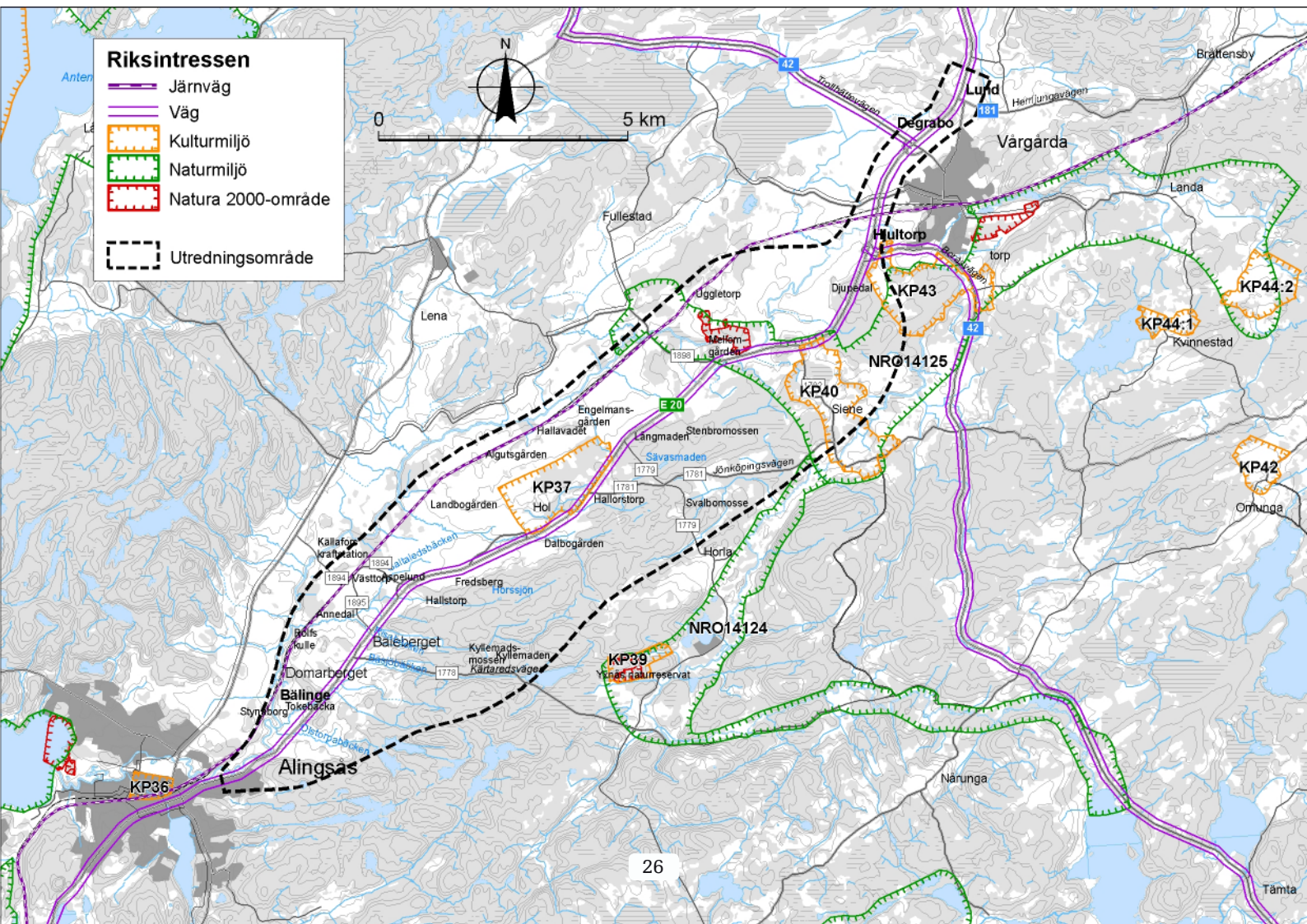
Uttryck för riksintresset: Gravfält från järn- och bronsåldern med högar, storhögar, runda och flersidiga stensättningar, resta stenar, domarring, runsten, länets största sammanhängande område med fossila åkrar, sannolikt huvudsakligen från historisk tid, Hols medeltida kyrka.

Siene [KP40] (Siene sn)

Motivering: Odlingslandskap som genom sina rika och varierade fornlämningsmiljöer tydligt speglar landskapets och bebyggelsens förändringar ända från bronsåldern.

Uttryck för riksintresset: Ensamliggande stensättningar från brons- och järnåldern, gravfält från järnåldern intill historiska bebyggelselagen, hålvägar, fossil åkermark från olika tider, medeltida kyrka (ombyggt 1788) äldre vägsträckningar, Tubbetorps herrgårdsmiljö och gästgiveri.

Figur 2.7:1 Riksintressen.

Vårgårda–Algutstorp [KP 43] (Algutstorps sn)

Motivering: Fornlämningsmiljö vars rika innehåll speglar odlingslandskapets bebyggelse och agrarhistoriska förändringar ända från bronsåldern.

Uttryck för riksintresset: Flera gravfält med stensättningar, domarringar och resta stenar samt ensamliggande stensättningar och resta stenar huvudsakligen från brons- och äldre järnålder, flera älvkvarnsförekomster, omfattande områden med fossil åkermark av delvis olika karaktär och med talrika odlingsrösen, ringformig stenvall samt hålväg. Vårgårda herrgårdsmiljö, Algutstorps medeltida kyrka, kvarn.

Yxnås [KP 39] (Horla sn)

Motivering: Välbevarat odlingslandskap med småbruk och torp som ännu hävdas med äldre brukningsmetoder och som återspeglar 1800-talets småskaliga och varierade markanvändning.

Uttryck för riksintresset: Småskaliga åkrar med odlingsrösen och stenmurar, fågata, ängs- och hagmarker, välbevarade byggnader till stor del från 1800-talet, särskilt på Granlid och Bännåsen.

Riksintressen för naturvård Siene-Landa (NRO 14125)

Riksintresset Siene-Landa sträcker sig från Lagmansholm i väster till Landa i öster och går som ett band över utredningsområdet i höjd med Mångsholm och Tubbetorp. Riksintresset utgörs till största delen av värdefulla ekskogar och hagmarker men utmed Säveån och Kyllingsån förekommer även en del åmader (sanka strandängar utmed vattendraget). I riksintresset ingår också Tånga hed strax öster om Vårgårda. Säveån uppströms Vårgårda tillförs förhållandevis lite föroreningar och är en av länets minst exploaterade åar.

Hagmarkslandskapet vid Mångsholm och Uggletorp bildar ett av länets största kontinuerligt formade hagmarksområden. Odlingskontinuiteten sträcker sig med säkerhet tillbaka till 1600-talet då området präglades av ek- och björkbevuxna ängs- och betesmarker under herresätet Lagmansholm. Idag karaktäriseras hagarna av ekar, varav många är vidkroniga i ett öppet och betespräglat landskap. Säveån som slingrar sig genom området, bidrar till att göra landskapsbilden till en av länets mest tilltalande. Den lågt liggande strandängen väster om Mångsholm översvämmas troligen under vår och höst. Mångsholms naturvärden beskrivs närmare under rubriken Natura 2000-områden.

Figur 2.7:2 De grova lövträden närmast E20 och Tubbetorps allé till höger ingår i både riksintresset för naturvård och kulturmiljövård.

Den centrala delen av Siene socken, där bland annat Tubbetorp måste anses ingå, är ett kulturlandskap med mycket ekskog och hagmarker. Här finns en av länets största fornlämningskoncentrationer samt odlingshistoriskt värdefulla lämningar. Medelgrova ekar dominerar hagarna.

Riksvärdet utgörs av betesmarken med dess flora och fauna.

Förutsättningen för att riksintressets värden ska bestå är att åarnas vattenkvalitet och naturliga vattenföring bibehålls/förbättras samt fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Bland de faktorer som länsstyrelsen räknar upp som kan påverka riksintressets värden negativt är bland annat minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift, spridning av gifter eller gödselmedel och vägdragningar.

Säveån med Yxnås (NRO 14124)

Detta riksintresse ligger öster om utredningsområdet. Med en östlig vägkorridor kan denna miljö komma att påverkas av buller och i någon mån även av dagvatten, varför vi har valt att beskriva även detta riksintresse.

Som ovan nämnts tillförs Säveån uppströms Vårgårda förhållandevis lite föroreningar och är en av länets minst exploaterade åar. Ån har ett omväxlande lopp med många forsar och fall. I ån lever ett stationärt öringbestånd och en mycket mångformig bottenfauna. Safsa och ag växer längs ån och vid vattendraget häckar bland annat strömstare och forsärla. Utmed ån förekommer stora madområden, varav en del fortfarande är hävdade.

I riksintresset ingår även Yxnås med sin ålderdomliga kulturmiljö.

Isälvsavlagringarna vid Kärtared, Storsjön och Horla utgörs av ett isälvsdelta och ett kamelandskap med åsar och åsgröpar som bildades vid avsmältningen av inlandsisen. Dessa två landformer utgör tillsammans med maderna riksverdena i området.

Figur 2.7:3 Hols medeltida kyrka.

För att områdets värden ska bestå måste Säveåns lopp och naturliga vattenföring säkras. Exempel på negativa ingrepp som kan äventyra riksintressets värden är vandringshinder, vattenföroreningar, och vägdragningar.

Anten-Mjörn (NRO 14138)

Sjön Mjörn ligger cirka 4 kilometer nedströms utredningsområdet och kan påverkas av en vägutbyggnad, varför den kortfattat beskrivs här.

Mjörn är en måttligt näringsrik sjö som har en mycket hög biologisk funktion och vissa biologiska raritetsvärden. Sjön är en av de viktigaste fågelsjöarna i före detta Älvsborgs län. Fiskfaunan är artrik med cirka 16 fiskarter, däribland den hotade Mjörnöringen. De två främsta hoten mot Mjörnöringen är att lekbäckarna är försurningspåverkade samt att öringen inte längre kommer upp till sina lekplatser på grund av olika typer av vandringshinder som människan har skapat. Detta gäller bland annat Säveån och dess biflöden.

Mjörn får ta emot mycket näringsämnen från bland annat Säveån och fungerar som en mycket betydelsefull när-saltsfälla, som binder fosfor och kväve. Sjön har genom åren visat tecken på övergödning med låga syrgashalter i bottenvattnet.

I direkt anslutning till Säveåns utlopp i Mjörn ligger Natura 2000-området Nolhagaviken.

Natura 2000-områden (tillika av riksintresse för naturvärden)

Mängsholm (SE0530098)

Det 37 hektar stora området är ett Natura 2000-område enligt habitatdirektivet (pSCI-område). Det främsta syftet är att bevara ekhagen (habitat 9070, Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ) och dess arter. 85 procent av Natura 2000-området utgörs av denna naturtyp. Hela området är skyddat som naturvårdsområde.

Figur 2.7:4 Säveån vid Mängsholm.

Området består av en stor trädbärande betesmark som domineras av gamla ekar, se figur 2.9:2. Fältskiktet är bitvis artrikt. Marken har varit betesmark sedan början av 1800-talet och var innan dess, åtminstone sedan 1600-talet, ek- och björkbevuxen slåtteräng. Hävdkontinuiteten är därmed lång. Området betas av nötkreatur och hästar.

På de grova ekarna har det börjat växa en värdefull lavflora med spiklavsarter, sotlav och porlav. Den skyddsvärda naturliga ängsfloran utgörs bland annat av stagg, slåttergubbe, prästkrage, ängsvädd, knägräs och i ett parti med torrbacksflora i den sydöstra delen av området även brudbröd, backsippa, kattfot, låsbräken, getväppling och rödkämpar.

Arter som dokumenterats i området är bland annat hämpling (rödlistad, kategori NT), skogsduva (rödlistad, kategori NT), mindre hackspett (rödlistad, kategori NT), forsärla, ormvråk, fiskgjuse och Natura 2000-arten bivråk (rödlistad, kategori EN). I avsnitt 2.9 förklaras de olika hotkategorierna.

För att gynnsam bevarandestatus ska upprätthållas, krävs att området betas årligen.

Luftföroreningar, främst avgaser från angränsande större vägar som E20, kan utarma den känsliga floran av lavar och svampar som är knuten till de gamla grova ekarna i området.

Liknande miljöer i Natura 2000-områdets omgivning är viktiga för arternas överlevnad på lång sikt. Det innebär att utebliven hävd och igenväxning kring grova hagmarksträd eller avverkning av sådana träd i närområdet även kan inverka på Natura 2000-områdets värden på längre sikt.

Yxnås (SE0530153)

Detta Natura 2000-område ligger strax öster om utredningsområdet. Med en östlig vägkorridor kan denna miljö till viss del komma att påverkas av buller, varför vi har valt att beskriva även detta objekt.

Figur 2.7:5 Säveån med omgivande madängar vid Kärtared (öster om utredningsområdet).

Natura 2000-området i Yxnås är 16 hektar stort och upprättat enligt habitatdirektivet. Syftet med Yxnås som Natura 2000-område är att bevara naturtypen "Slätterängar i låglandet" (habitat 6510). Yxnås har varit naturreservat sedan 1960 och är ett av länets mest omtyckta och välbesökta naturreservat.

Floran i området är anmärkningsvärt rik, något som förutom topografin sannolikt sammanhänger med att berggrunden i området är gynnsammare än det normala i västsveriges urbergsområde. Många av florainslagen är ljusälskande och slåttergynnade.

Nolhagaviken (SE0530100)

Nolhagaviken ligger cirka 4 kilometer nedströms utredningsområdet, omedelbart norr om Säveåns utlopp i Mjörn, och kan påverkas av en vägutbyggnad genom föroreningspåverkan, varför det kortfattat beskrivs här.

Det 51 hektar stora området är ett Natura 2000-område enligt habitatdirektivet (pSCI-område). Syftet med Natura 2000-området är att bevara följande naturtyper långsiktigt: "Fuktängar med blåttätel eller starr" (habitat 6410), "Lövsumpskog" (habitat 9080) och "Svämlövskog" (habitat 91E0).

Strandängarna har varit föremål för omfattande restaureringsåtgärder och därefter har betesdrift införts. Såväl strandängarna som svämlövskogen översvämmas regelbundet.

Nolhagaviken är en viktig rastlokal för flyttfåglar. Änder, svanar och kanadagäss kan ofta ses i stora flockar och i samband med lågvattenstånd frigörs sand- och gyttjebankar där flyttande vadare rastar. Även häckfågelfaunan är artrik.

Försämrad vattenkvalitet, till exempel vid en farligtgodsoolycka på E20 som via Säveån når Nolhagaviken, skulle kunna påverka Natura 2000-områdets naturvärden negativt.

Figur 2.7:6 Fossil åkermark och förhistoriska gravar vid Vårgårda by och herrgård.

